

# HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Postbus 114, Utrecht, Tel. (030) 24641  
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor  
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

## „MIDWINTER, KERSTMIS EN HUMANISME”

Het is deze morgen niet in de eerste plaats een bezinnend en diepzinnig woord, dat u te beluisteren krijgt. De gene, die hiertoe was gevraagd, werd onverwachts verhinderd. En wat nu ter beschikking lag, brengt een meer praktische bespreking over de vraag, hoe niet-gelovigen kerstmis kunnen vieren. Een „geestelijke” kwestie zit daar overigens wel duidelijk in.

Dat heel wat mensen er mee in de knoop zitten, blijkt uit de brieven om advies, die ons elk najaar bereiken. Dat onder humanisten op dit terrein vrijheid bestaat, en bij gevolg ook een grote verscheidenheid van gebruik, zult u bij voorbaat willen aan nemen. Daarbinnen zijn echter wel hoofdlijnen te ontdekken, waarvan ik er nu enkele zal aanduiden.

Sommige humanisten spreken liever van „Midwinter” of „Zonnewende”, omdat het woord „Kerstmis” van „Christus” is afgeleid. Anderen vinden deze herinnering aan Christus geen bezwaar: Wie hem niet als zaligmaker der wereld ziet, kan daarom nog wel, ja misschien des te beter, hem eren in zijn grote menselijke betekenis. Ook kan men eenvoudig de gangbare term aanvaarden, zoals immers heel onze cultuur doorweven is met elementen uit het christendom en uit natuurgodsdiensten. Wie Sint Nicolaas viert behoeft daarom toch ook niet meer in een heilige te geloven? Hoe iemand het thuis gewend was, speelt in zijn leefgewoonten uiteraard een rol. Een van de prettigste dingen in een humanistische kring vind ik, dat je er samen bent met mensen uit heel verschillende tradities: Godsdienstig en atheïstisch, socialistisch en liberaal — of het een met het ander gecombineerd.

Ieder brengt uit zijn verleden iets van waarde mee, of wil zich tegen zijn verleden juist verzetten. Wat men er dan tenslotte van maakt, hangt uiteraard ’t meest af van karakter en levenskeus.

Bij deze interne verschillen komt nog, dat wij ons temidden van andersdenkenden bevinden. In veel gevallen zullen wij samen met christenen Kerst en Midwinter vieren,

bij voorbeeld in een bejaardentehuis of in een „gemengd” gezin, zoals dat heet. Conflict, of zelfs maar discussie, horen op het feest niet thuis. Daarom is het goed, reeds van tevoren een bespreking te houden, waarbij ieder kan uitkomen voor zijn overtuiging. Trouwens, ook binnen een kring van geestverwanten is overleg nodig, alleen al vanwege de verschillen van smaak: Wat is de wens van de één en wat zijn de plannen van de ander? Op welke punten kunnen we naar elkaar luisteren, of iets samen doen, en waar zullen de wegen eerlijk scheiden? Een beetje geven en nemen moet erbij, om tot een zo goed mogelijk geheel te komen. En vooral ook vrijheid voor degenen, die er helemaal niet voor voelen mee te doen.

„Verdraagzaamheid” is heel wat waard, maar op zichzelf nog wat armoedig. Waarom zouden we niet verder gaan, elkaar van harte gunnen, dat we verschillend zijn, en zelfs steeds meer belangstelling krijgen voor elkaars inzicht? Dat we dan ook wel weer eens slaags raken en dat er spanningen blijven, is hiermede niet uitgesloten. Integendeel: Dit alles volop te aanvaarden: spanning en vrijheid, gemeenschap en verschil — dat typeert de humanistische inbreng. Veel meer, dan dat wij zouden staan op een speciale naam voor het feest of op een vaste keuze van symbolen en gebruiken.

Wel kritisch, maar toch in de eerste plaats met openheid en interesse treden we allerlei tradities tegemoet. Immers de grondslag ligt in een natuurgebeuren — de kortste dag van het jaar — dat door volken uit de meest verschillende tijden is gevierd. Wij kunnen ons daarin met hen verbonden weten, hoe verschillend de verbeeldingen ook mogen zijn.

Door bijzondere omstandigheden was prof. Brandt Corstius verhinderd de aangekondigde lezing op 26 december jl. te houden. Daarvoor in de plaats hoorde u de heer Kruyswijk.

Redactie

**een lezing voor de vara-microfoon van zondag 26 december 1965**

Bij Joden en Romeinen, Germanen en Christenen, overal heeft men beseft, hoezeer het leven op aarde gedragen wordt door krachten uit de zon. In landen ver van de evenaar, wordt haar terugkeer met vreugde begroet en dikwijls ook met verdiept besef van afhankelijkheid en verwondering. De steeds donker wordende maanden van het najaar staan in het teken van toenemende huiselijkheid. Naarmate de zon zich terugtrekt, moeten wij mensen het hebben van de warmte en het licht, dat wij zelf voort weten te brengen. We raken op elkaar aangewezen, alleen al om redenen van arbeid en techniek, maar ook terwille van vreugde en gezelligheid.

Geen wonder, dat juist tijdens de „donkere dagen” van het jaar extra aandacht wordt besteed aan wie alleen staan of gebrek lijden. Particulier verzenden we geschenken en heilwensen, je komt er toe een oude vriend eens op te bellen of verre familie te bezoeken. Politieke en geestelijke leiders proclameren wereldboodschappen van vrede en verzoening.

Ik geef toe, het is om te lachen — of te huilen? — als men beseft wat ervan terecht komt in de gewone dagen. Maar intussen geeft men toch uitdrukking aan gevoelens, die bij heel de mensheid weerklank vinden. Natuur en samenleving verenigen van jaar tot jaar zich in een punt, dat velen aanleiding geeft tot inkeer en tot besef van verbondenheid. Met „Oud en Nieuw” is deze bezinning vooral gericht op ontwikkelingen in de tijd, door terugblik en vooruitzicht. De dag van Midwinter bepaalt ons bij het bestaan van alle tijden: Hoe bevindt de mens zich in het onpeilbare heelal?

**A**l naar gelang men de vraag naar het bestaan beantwoordt, verschilt dan ook de inhoud, die men aan het feest verleent. In primitieve religies was het de zon zelf, die als godheid werd vereerd en aangeroepen, in de strijd tegen duisternis en ondergang. Deze natuurachtergrond en de datum zijn later door het christendom overgenomen en met een nieuwe inhoud gevuld: De geboorte van God als mensenkind. God is mens geworden. Een stuk vermenselijking, humanisering kunnen wij daar, achteraf in

zien. Zo gaat het moderne humanisme tenslotte uit van de menselijkheid zelf: De mens weet zich gedragen door natuur en traditie, maar om voort te bestaan en de wereld zin te verlenen, is hij uiteindelijk aangewezen op eigen creativiteit. Niet, dat we onszelf hebben gemaakt of uitgedacht; maar tot God herleiden kunnen wij het ook niet meer. Des te heviger is de verwondering, dat we er zijn: Zonder kenbare achtergrond wordt dit louter wonder. Wonder dat zich toespitst in onze bewustwording en verantwoordelijkheid. Zo krijgt, wanneer het licht van de natuur ons steeds verder in de steek laat, een kaars de betekenis van menselijke waakzaamheid, maar ook van vreugde en intimiteit. Aan de gloed van haardvuren heeft de kerstman zijn rode winterpak te danken. En het kind in de stal, dat niet meer als God of Heiland wordt vereerd, is des te duidelijker een zinnebeeld van het naakte, bedreigde leven, in afhankelijkheid verbonden met ieder, die zich mens wil noemen. Wij, die ons niet aan een bijzondere openbaring binden, maar aan al wat menselijk is, kunnen meer dan ooit het feest in volheid vieren — zonder ertoe verplicht te zijn. Niet wat men doet of nalaat is hier het belangrijkste, maar in welke sfeer.

Elk symbool wordt leugen, zodra het niet meer overeenstemt met iemands daden en met zijn houding in de praktijk.

De praktijk — die betekent met Kerstmis in de eerste plaats: enkele vrije dagen, in een sfeer van gezelligheid en rust. Midden in het winterse werkseizoen een gelegenheid om tot zichzelf te komen, en beschikbaar te zijn voor elkaar. Opzettelijkheid kan een hinderpaal vormen. In een familie, waar men lang gezocht heeft naar een diepere zingeving, hoor je tenslotte zeggen: „We hebben dit jaar alleen maar wat groen en kaarsen gekocht, en verder ieder z'n vrijheid gelaten. En 't is nog nooit zo goed gegaan”. Omgekeerd komt het voor dat iemand vertelt: „Vroeger bij ons thuis was er alleen maar bezoek van familie en vrienden, met eten en drinken als hoogtepunt. Ik heb toen toch naar iets meer verlangd, zij het niet godsdienstig, en ook niet zoetelijk. Maar hoe dan wel?” Vooral in gezinnen met jonge kinderen ontstaat behoefte aan goede verhalen en aan feestelijke vormen. Kleuters

---

### **aan onze abonné's**

Inning van abonnementsgelden door middel van stortings/overschrijvingskaarten brengt grote voordelen met zich mede.

Ook wij zullen hiertoe overgaan.

Gebruikt voor de betaling van uw abonnementsgeld 1966, de stortings/overschrijvingskaart die u toegezonden wordt.

verwachten dat het weer net zo zal gaan als vorig jaar: Van tevoren samen de boom versieren, en op kerstmorgen een feeëriek ontbijt, waarheen allen optrekken, ieder met z'n eigen kaars, de kleinste vooraan. Ik noemde maar een voorbeeld uit talloze mogelijkheden.

Met sparregroen en kaarslicht hebben weinig mensen moeite, al dichtte onlangs een welwillend man:

„Zo worden donkere dagen knus  
nu zelfs voor een agnosticus  
Al ziet hij ook geen licht aanbreken  
hij helpt de kaarsjes mee aansteken  
en twijflend is hij positief  
voor al zijn medemensen lief”.

De ironie is duidelijk, maar boven dit rijm schreef hij toch: „In dubiis non abstinence”. Als je twijfelt, doe dan toch maar mee.

Symbolen met een duidelijk godsdienstige achtergrond, zoals de chanoeka-kandelaar, of het kind in de kribbe roepen wel eens weerstand op, wanneer men er nog enigszins aan gebonden is. Wie er vrij van staat, kan ze in menselijke zin opvatten en aanvaarden; of juist afwijzen, dat wordt een kwestie van smaak en van de gevoelsverbindingen, die een zinnebeeld meebrengt voor een bepaalde persoon of kring.

Zich open stellen voor meer dan één stem uit heden en verleden, betekent tegelijk, dat we elke stem in zijn betrekkelijkheid erkennen.

Sobere of bonte versiering, feestdis of bezinningsuur, van alles een beetje of niets

van dit alles — het zijn meer kwesties van geaardheid dan van levensovertuiging. Binnen elk geloof komt u deze verschillen tegen. Wat niet wegneemt, dat de ene stijl meer waarde en inhoud heeft dan de andere. Een welverzorgde feesttafel is iets anders dan een overdadige eetpartij. En als we vergeten een alleenstaande kennis of een eenzaam familielid in deze dagen eens uit te nodigen, hebben we het hart uit het feest gelaten.

Maar dit geldt evenzeer, wanneer er geen tijd overblijft voor de eigen kring. Het midwinterfeest is tegelijk wereldwijd en 't meest intiem. Een feest van stilte en muziek, van voorlezen en huiselijk toneel; daarvoor behoeft het nog niet allemaal over sneeuwlonden en kerstthema's te gaan.

Of het nu thuis is of in een tehuis, de regeling moet niet bij enkelen berusten, terwijl de rest wel mee mag doen. Geef ieder zijn kans tot inbreng, naar eigen opvatting en interesse, ook het kleinste kind. En laten we de huisvrouw niet vergeten. Terwijl ieder vakantie heeft, wordt zij juist extra belast. Wie schenkt koffie, wie zal koken, dekken, op de kleintjes passen? Ieder op z'n beurt, maar moeder nu eens zo weinig mogelijk.

Natuurlijk, ook deze omstandigheden verschillen per gezin; en heeft dit nog iets met Humanisme te maken en met Kerst? Het zijn toch de gewone probleempjes van iedere vrije dag, in welk geloof dan ook?

Juist daarom. In zulke dingen stoot je op de kern van menselijkheid. De kern van Kerstmis, en van Humanisme.

P. N. KRUYSWIJK

## Oosten- wind

Oostenwind deunt en tuit  
Zijn hoge toon over 't lage land.  
Het zit aan bossige kimmenrand  
En geeuwt en rekt zich uit,  
En raast en buit.

En de morgenregen en de westerwolken  
Mocht hij niet lijden;  
Hij dreef ze als morgenvee gemolken  
Naar de westerzee te weiden.

Over ontgloriede landen  
De naakte glorie der zon te branden, —  
O aard, zo droef en weinig!  
In blauwe hemel oneindig.

Boutens  
1870—1943

### lezingen voor de radio

ma. 27 dec. AVRO 16.45 uur: E. Nordlohne: „De klok en de zonnewijzer”.

wo. 29 dec. VARA: Televisie-uitzending (aanvangstijd zie programmabladen).

zo. 2 jan. VARA 9.45 uur: Nieuwjaarsbrief van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond.

zo. 9 jan. VARA 9.45 uur: A. L. Constandse: „De toekomst van de mens”.

De grondslag van iedere afgeleide waarde, zoals die van het leven zelf, is die welke zijn waarde in zich zelf bezit.

Het is eerstens de WAARHEID die geldt, omdat ze waar is, hoe smartelijk of gevaarlijk zij ook is.

Het is vervolgens de SCHOONHEID die geldt, omdat zij schoon is, ieder uiterlijk nut buiten beschouwing gelaten.

Het is tenslotte de GOEDHEID, de zedelijke schoonheid of de deugd, dat wil zeggen de rechtschapenheid, rechtzinnigheid, naastenliefde, een deugd die geldt omdat ze edel is, rechtvaardig, zuiver, buiten ieder maatschappelijk of persoonlijk nut om.

Ziet hier de drie objectieve, eeuwige waarden: het ware, het schone, het goede, waarvan de laatste de meest verhevene is, die in zekere zin de anderen bevat.

En wat mij nu nog overblijft is het bewijs van de noodzakelijkheid van de dood, vanuit het oogpunt van het goede, van de zedelijke zuiverheid van het leven.

De moraal, (wij kennen haar sinds ze niet meer de dienaar is van de theologie), is geen quaestie van gebod of casuïstiek, maar van de zuivere of onzuivere hoedanigheid, edel of gemeen van bedoelingen of neigingen, strekkingen en wensen, van de wil en het karakter waaruit de menselijke handelingen voortspruiten.

Wat is het verschil tussen het goede en het kwade? Het is niet het nut of de schadelijkheid. Het wezen van het kwaad is, wat ik me veroorloof te noemen (in overeenstemming van Heymans en Parodi), de SUBJECTIVITEIT van onze wensen, van onze wil; en het wezen van het goede is de OBJECTIVITEIT van het karakter. Wat betekent dat? De subjectiviteit, men kent het beter onder de naam van „egoïsme”. Maar, is niet alles „egoïsme”? Liefhebben, is het niet zichzelf beminnen? zoals een der Uwen heeft beweerd. Volstrekt niet. Zeker, we zoeken allen het geluk, maar er zijn mensen die het geluk zoeken zonder zich te bekommeren om anderen of zelfs om wat het hun kost; en er zijn er die het slechts vinden in het geluk van anderen. En dat is nu het verschil tussen egoïsme en naastenliefde.

Een hoogste rechtvaardigheid ten opzichte van de dood en de onsterfelijkheid — boven iedere hemel en iedere hel — komt voort uit onze gedachten, uit onze zedeleer zelf.

Zou dit een paradox zijn? Neen het is een zeer eenvoudige, begrijpelijke waarheid: het wezenlijke verschil tussen goed en kwaad is thans geheel bekend, want de goede, objectieve, rechtvaardige mens wil dat de rechtvaardigheid zich handhaaft, dat de waarheid hem geheel beheerst, wat ook de gevolgen zijn, goed of slecht, geluk of ongeluk, die er voor hem zelf uit kunnen voortvloeien.

Op deze wijze komt overal, waar de ge-

rechtigheid, de goedheid en de waarheid zegen, op alle plaatsen en te allen tijde, eigenlijk slechts datgene tot stand wat beantwoordt aan zijn meest wezenlijke verlangen; men zou kunnen zeggen, dat alleen zijn eigen innerlijke wil vervuld wordt, of hij er nu wel of niet getuige van is, of hij leeft of dood is. Een de boosaardigen? zal men vragen. Zijn die niet beziel met een soortgelijke wil ten aanzien van het kwaad dat ontstaat en voortduurt, geraken zij dan ook niet tot een dergelijke onsterfelijkheid? Volstrekt niet. Want zonder nu het kwaad zelf te bedoelen, (hij maakt zich daar nauwelijks zorgen over), wil de egoïst het slechts om de voordelen en de genietingen die hij er zelf uit kan trekken.

Welnu. Elk profijt en ieder persoonlijk genot vindt zijn eind met de dood, dus voor de egoïst volgt slechts de definitieve dood, voorzover hij egoïst is.

En ziet daar, mijns inziens, de diepste en in zekere zin, de gezuiverde betekenis van het woord van het Evangelie (dat ook op een paradox lijkt) „Wie zijn leven zal trachten te behouden, die zal het verliezen, en wie het zal verliezen, die zal het behouden” (Lucas VII, 33). Hij die rechtvaardig onbaatzuchtig is, die slechts toegewijd is aan de eeuwige waarden. DIE ALLEEN zal het recht hebben te zeggen: „Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning?” (I Cor. XV, 51). En in dezelfde zin nemen en begrijpen we nog dit andere woord: „De prikkel nu des doods is de zonde, (is het egoïsme), en de overwinning van de hel, is de naastenliefde...”, het is de objectivering van zichzelf, het is de eeuwigheid.

Ziet daar nu wat de betekenis is van: leven SUB SPECIE AETERNITATIS, „de eeuwigheid beleven in het kortstondige”, zoals het werd aanbevolen door Spinoza, door Fichte, door Schleiermacher en door de besten der mystici, waarvan het me spijt u door gebrek aan tijd niet de bewonderenswaardige zinnen te kunnen aanhalen.

Maar ik veroorloof me, mijne heren, ten slotte een enkel citaat, geput uit de „Maandkalender van de dienaren der waarheid”, van onze eerwaardige vriend Desjardins, waar we juist op de datum van heden — 23 februari — de scherpe en zuivere omschrijving vinden van Amiel, die zich „in tegenwoordigheid van de Wet” voelde, alsof hij verheven was boven zijn eigen „geschiedenis” en „er de zin van in het alomvattende evenwicht doorzag”. „Het kortstondige ontdekt de eeuwigheid”.

Zo vervangen wij het MEMENTO MORI, dat in wezen subjectief en egoïstisch is, door het MEMENTO VIVERE, objectief en onbaatzuchtig, van het universalisme.

Uit: Le Sens de la mort 1928  
Vert. P.S.

# INHOUDSOPGAVE 1965

## I. V.A.R.A. (radio)

|              |                                           |                                                              |
|--------------|-------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| 3 januari    | Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond | De Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond              |
| 10 januari   | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 17 januari   | P. Spigt                                  | Mensen zonder God of gebod                                   |
| 31 januari   | S. F. Schilthuis-van der Wal              | Omdat vader 't zegt                                          |
| 7 februari   | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 14 februari  | B. W. Schaper                             | Onderweg naar volwassenheid                                  |
| 21 februari  | Libbe van der Wal                         | Fatsoensrakers                                               |
| 28 februari  | C. Cabout                                 | Uw buurman in Wladiwostok                                    |
| 7 maart      | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 14 maart     | P. Spigt                                  | De roeping van Maigret                                       |
| 21 maart     | P. N. Kruyswijk                           | De laatste eer                                               |
| 28 maart     | H. Bongers                                | Geef ons de middelen                                         |
| 4 april      | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 11 april     | J. P. van Praag                           | Congres '65: „Op zoek naar ons zelf”                         |
| 18 april     | Matthew I. Spetter                        | Is vrijheid een illusie?                                     |
|              |                                           | (Bij Lincoln's honderdste sterfdag)                          |
| 25 april     | D. H. Prins                               | Er is veel gebeurd                                           |
| 2 mei        | W. Drees                                  | Bevrijding                                                   |
| 9 mei        | G. W. Huygens                             | Ter Braak en du Perron herdacht                              |
| 16 mei       | G. Stellinga                              | Kennis van het geestelijk leven                              |
| 23 mei       | A. L. Constandse                          | Religie zonder bijgeloof                                     |
| 30 mei       | C. M. Warburg-van Rijn                    | Mensen om ons heen                                           |
| 6 juni       | H. G. Cannegieter                         | Een „hogere” betekenis?                                      |
| 13 juni      | D. Roethof-Ensing                         | De mensen maken dat je zo wordt                              |
| 20 juni      | J. P. van Praag                           | De wil om te leven                                           |
| 27 juni      | M. Rood-de Boer                           | Iets over geestelijk leven aan de andere kant van de grens   |
| 4 juli       | J. P. Mazure                              | De humanist tegenover tegenstellingen binnen het christendom |
| 11 juli      | André M. Pols                             | De musicus en de samenleving                                 |
| 18 juli      | L. de Coninck                             | De humanistische beweging in België                          |
| 25 juli      | J. C. Poldervaart                         | Dr. Jac. P. Thijsse, strijder voor de leefbaarheid           |
| 1 augustus   | R. de la Rie                              | De humanistische partij                                      |
| 8 augustus   | A. A. van Ameringen                       | De goeie ouwe tijd en het slechte heden                      |
| 15 augustus  | A. van Meurs                              | Mens zijn                                                    |
| 22 augustus  | A. Struyk                                 | Het is vanzelfsprekend, dat wij het moeilijk hebben          |
| 29 augustus  | J. Cohen                                  | Beleven, begrijpen, weten . . . .                            |
| 5 september  | mej. K. Brouwer                           | Vrouwen in het nieuwe Azië                                   |
| 12 september | S. Bouma                                  | Geen enkele lichtglans                                       |
| 19 september | Th. W. Polet                              | Wie niet werkt . . . .                                       |
| 26 september | Matthew I. Spetter                        | De hartstocht die onze verwondbaarheid heelt . . . .         |
| 3 oktober    | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 10 oktober   | L. P. G. Nelemans                         | Een menswaardig bestaan                                      |
| 17 oktober   | P. Spigt                                  | De verleiding van het wonder                                 |
| 24 oktober   | W. Holtland                               | Lorenzo Valla of de geboorte van een wedergeboorte           |
| 31 oktober   | A. D. Belinfante                          | 20 jaar Humanitas                                            |
| 7 november   | G. Stuiveling                             | Uit humanistisch oogpunt                                     |
| 14 november  | G. C. A. Schrijvers                       | Waarom vinden we moderne kunst vaak zo lelijk?               |

|             |                 |                                  |
|-------------|-----------------|----------------------------------|
| 21 november | P. Spigt        | Misschien is niets geheel waar   |
| 28 november | W. van Dooren   | Leven uit de dood                |
| 5 december  | G. Stuiveling   | Uit humanistisch oogpunt         |
| 12 december | H. J. Roethof   | Hendrik de Achtste               |
| 19 december | P. Spigt        | Beschikbare mensen               |
| 26 december | P. N. Kruyswijk | Midwinter, Kerstmis en Humanisme |

## II. V.A.R.A. (televisie)

|             |              |                   |
|-------------|--------------|-------------------|
| 24 januari  | J. Bijleveld | Actueel Humanisme |
| 21 februari | J. Bijleveld | Actueel Humanisme |
| 21 maart    | J. Bijleveld | Actueel Humanisme |
| 14 november | J. Pasman    | De mens als robot |

## III. A.V.R.O. (radio)

|             |                       |                                    |
|-------------|-----------------------|------------------------------------|
| 10 januari  | D. Roethof-Ensing     | Opvoeding in het gezin             |
| 7 februari  | P. N. Kruyswijk       | Geestelijke verzorging bij ziekte  |
| 7 maart     | P. A. Pols            | Van mens tot mens in de gevangenis |
| 25 april    | J. C. Brandt Corstius | De openbare school                 |
| 23 mei      | D. Heroma-Meilink     | Humanisme in de Verenigde Naties   |
| 31 oktober  | V. W. D. Schenk       | Sussen of schokken                 |
| 21 november | W. van Dooren         | Humanisme en filosofie             |
| 12 december | B. W. Schaper         | Eenvoudige levenswijze             |

## IV. Wereldomroep (radio)

|         |                   |                     |
|---------|-------------------|---------------------|
| 20 juni | D. Roethof-Ensing | Waar blijft men nu? |
|---------|-------------------|---------------------|

## V. Invloedrijken/Invloedrijke Gedachten

|              |                   |                       |
|--------------|-------------------|-----------------------|
| 17 januari   | C. van Rijsinge   | Charles Darwin        |
| 7 februari   | P. Spigt          | Jean-Paul Sartre      |
| 14 maart     | Libbe van der Wal | Parmenides            |
| 1 augustus   | Kwee Swan-Liat    | M. N. Roy             |
| 15 augustus  | Kwee Swan-Liat    | Francis Bacon         |
| 29 augustus  | B. W. Schaper     | Jean-Jacques Rousseau |
| 26 september | P. Spigt          | J. W. von Goethe      |

|             |                                            |
|-------------|--------------------------------------------|
| 10 oktober  | Invloedrijke Gedachten van Sigmund Freud   |
| 24 oktober  | Invloedrijke Gedachten van Meng Tse        |
| 14 november | Invloedrijke Gedachten van Multatuli       |
| 28 november | Invloedrijke Gedachten van M. N. Roy       |
| 12 december | Invloedrijke Gedachten van D. V. Coornhert |
| 26 december | Invloedrijke Gedachten van Leo Polak       |

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)